

ULUSAL GÜVENLİK BAĞLAMINDA İSTİHBARATA KARŞI KOYMANIN ÖNEMİ

Arş. Gör. Y. Orçun KÜÇÜKYILMAZ¹

ÖZET

İstihbarat, kadim dönemlerden bu yana devletlerin varlıklarını sürdürebilmeleri için hayati öneme sahip bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. İstihbarat, birçok insan için korkulan, uzak durulması gereken bir husus olarak görülmekte ve değerlendirilmektedir. İstihbarat, gerek insanlar arası gerek devletler arası ilişkilerde perdenin görünmeyen yüzünde her daim varlığını sürdüren bir disiplindir. Kavram, ilk insanın ortaya çıktığı zamandan itibaren var olsa da, bir bilim dalı/disiplin olarak incelenmesi henüz yenidir. İstihbarat alanında başlayan bu inceleme, istihbaratı oluşturan ve onunda eşdeğer öneme sahip diğer kavramların da incelenbilmesinin önünü açmıştır. Bu bağlamda ele alınması gereken kavramlardan biri istihbarata karşı koyma (kontrespiyonaj, karşı istihbarat) kavramıdır.

İstihbarata karşı koyma, en anlaşılır şekliyle, istihbari faaliyetler yürütülen bir ülkenin, ilgili faaliyetleri engellemek ve savuşturmak için yaptığı faaliyetler bütünüdür. Bir ülkenin hayatta kalabilmesi, geleceğe yönelik planlarını gerçekleştirebilmesi ve vatandaşlarının güvenliğini sağlayabilmesi, iyi bir kontrespiyonaj yapılanmasına sahip olmasıyla mümkündür. Bu bağlamda kontrespiyonaj, ulusal güvenlik kavramıyla yakından ilişkilidir. Ulusal güvenliğin temel ilkelerini hayata geçirebilmek, kontrespiyonajın temel ilkelerini işlevsel olarak uygulayabilmek ile mümkün olmaktadır.

Çalışmanın amacı, istihbarata karşı koyma kavramının ulusal güvenlik kavramıyla denli bir ilişkisi olduğunu gözler önüne sermektir. Bu bağlamda birinci bölümde istihbarat ve karşı istihbarat kavramları ele alınmış, ikinci bölümde ulusal güvenlik kavramı teorik olarak incelenmiş ve üçüncü bölümde ise istihbarata karşı koymanın ulusal güvenlik bağlamında etkisi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İstihbarat, İstihbarata Karşı Koyma, Ulusal Güvenlik.

¹ Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Yönetim Bilimleri ABD, orcunkucukyilmaz@kmu.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5426-8913>

THE IMPORTANCE OF COUNTERINTELLIGENCE IN THE CONTEXT OF NATIONAL SECURITY

ABSTRACT

Intelligence has emerged as a vital concept for the survival of states since ancient times. Intelligence is seen and evaluated as a matter of fear for many people that needs to be avoided. Intelligence is a discipline that is always present on the unseen face of the veil, both in human and inter-state relations. Although the concept has existed since the first human being, it is still new to examine it as a discipline. This study, which started in the field of intelligence, paved the way for the examination of other concepts that constitute intelligence and have equivalent importance in it. In this context, one of the concepts to be dealt with is the concept of counter-intelligence (counterespionage,).

Counterespionage, in its most understandable form, is the sum of the activities of a country in which intelligence activities are carried out in order to prevent and fend off the related activities. The survival of a country, the realization of plans for the future and the security of its citizens is possible by having a good counterespionage structure. In this context, counterespionage is closely related to the concept of national security. It is only possible to implement the basic principles of national security and to apply the basic principles of contraception functionally.

The aim of this study is to reveal the relationship between the concept of counter-intelligence and the concept of national security. In this context, in the first part, the concepts of intelligence and counter-intelligence are discussed, in the second part the concept of national security is examined theoretically and in the third part the effect of counter-intelligence in the context of national security is examined.

Keywords: Intelligence, Counterintelligence, National Security.

GİRİŞ

İstihbarat ve karşı istihbarat kavramları, birbirlerine zıt bir çağrışım içerse de aynı amaca hizmet etmektedirler. İki kavramın amacı da, devletlerin uluslararası alanda faaliyetlerini sürdürebilmelerine olanak sağlayacak ortamı yaratma arzusudur. İstihbarat disiplininin içerisinde spesifik bir alan olarak kalıplaşan karşı istihbarat, küreselleşmenin meydana getirdiği, duvarların ortadan kalktığı ve devletlerin tül perdelerle birbirinden ayrıldığı ortamda hayati öneme sahip bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Karşı istihbarat kavramsal açıdan istihbari faaliyetlerin tümüne karşı koyma çabasıdır. Devletlerin sahip olduğu bilgileri koruması, ülke sırlarının muhafazası gibi faaliyetlerin etkin bir biçimde yürütülmesi, işlevsel olarak çalışan kontrespiyonaj birimleri sayesinde mümkün olabilmektedir.

Devletlerin güvenlik kavramlarını yeniden şekillendirdiği, savaşların artık masa başlarından yapıldığı, binlerce kilometre uzaklıktan bir ülkenin tamamen yerle bir edilebildiği bir ortamda savunma her zamankinden daha büyük bir önem atfetmektedir. Savunma yalnızca silahlar, uçaklar ve roketler ile yapılan bir eylemsel halden azadedir. Devletlerin kağıt üzerindeki sırlarının korunması, ülkelerin sosyo-kültürel birikimlerinin muhafazası gibi faaliyetler tamamen savunma sistemleri üzerine kuruludur. Kontrespiyonaj sanatı, yüzyıllardır sahip olduğu, zaman zaman değişen ve güncellenen birikimiyle savunma amacına direkt olarak hizmet etmektedir. Bu bağlamda istihbarata karşı koyma, ulusal güvenlik kavramıyla uzaktan veya dolaylı ilişkiselliği değil, doğrudan, aktif ilişkiselliği barındıran bir disiplin olarak ortaya çıkmaktadır.

Kontrespiyonaj sanatının ülke çıkarlarına hizmet etme amacı, dayandığı kutsal temeller üzerinde şekillenmektedir. Ülke çıkarlarının her şeyin üstünde tutulması, ülke birlik ve düzeninin sağlanması ve sahip olunan muhafazası elzem tüm sırların korunması, aktif bir kontrespiyonaj yapılanması sayesinde mümkün olabilmektedir. Ülkelerin sahip oldukları güvenlik güçleri içerisinde kontrespiyonaj birimlerine ayrı bir önem atfetmesinin sebebi bu husus doğrultusunda gerçekleşmektedir. Uluslararası güvensizlik ortamında, devletlerin güvenliklerini sağlayacak yapılanmalar yine devletlerin kendileridir. Bu sebeple her devlet ulusal çıkarlar ve güvenliklerini her şeyin üzerinde tutmak durumundadır. İlgili güvenlik kaygısı, günümüzde kontrespiyonaj birimlerinin sahip oldukları yetkinlikler doğrultusunda elimine edilmektedir.

1. KAVRAMSAL AÇIDAN İSTİHBARAT

İstihbarat kavramı günümüzde çok da konuşulmak istenmeyen kavramlar arasındadır. Sahip olduğu tarihsel geçmiş, ilgili kavramı sakıncalı, istenmeyen, aykırı, tehlikeli ve uzak durulması gereken bir imaja sokmaktadır. Türk Dil Kurumu sözlüğünde istihbarat, yeni öğrenilen bilgiler, haberler ve duyular anlamına gelmektedir. İlgili tanımlama, istihbarat kavramı konusunda oldukça zayıf kalmaktadır. İstihbaratın birçok tanımı olmakla birlikte bu tanımlamaları uzun uzun burada açıklamak yersiz görülmektedir. Söz konusu tabir ile ilgili en geniş tanımlama Özdağ tarafından yapılmıştır. Bu bağlamda Özdağ (2012: 31), istihbaratı, ulaşılabilen tüm kaynaklardan her türlü mekanizmanın kullanılması sonucunda elde edilen her türlü veri, kaynak ve bilginin ulusal genel ve uluslararası özel plandaki politikaların gerçekleştirilmesi ve ulusal politikalara zarar verilmesinin önlenmesi gayesiyle toplanan bilgilerin işlenmesi, sınıflandırılması ve değerlendirilmesi süreci olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda, istihbarat salt bilgiler bütünü olmaktan uzaktır. Ayrıca Yörükoğlu (2012: 11)'nin tanımlamasına göre istihbarat; genel anlamda kişilerin, grupların ya da kurumların herhangi bir konuna bilgi toplaması anlamına gelmesine rağmen, teknik boyutta bir devletin kendi güvenlik politikasını yürütmek amacıyla yurt içinde veya yurt dışında siyasi, ekonomik, askeri, sosyal, coğrafi, bilimsel ve teknik yöntemlerle bilgi toplanan bilgileri sınıflandırması, analiz etmesi ve karşı casusluk çalışmaları yapması anlamına gelmektedir.

Merak duygusu, insan doğasının en temel mekanizmalarından biridir. Bu duygunun zamanla daha da gelişmesi, bir meslek grubunun doğuşuna zemin hazırlamıştır. “İstihbaratçılık” olarak terim kazanan bu meslek grubu, kronolojik zeminde tarihin en eski mesleklerinden biri olarak tanımlanmaktadır. Zamanla ilkel devletlerin kurumsal bir yapıya ulaşması, ulus devletin gün yüzüne çıkması, değişen konjonktürel yapı istihbarat örgütlerinin kurulmasına kapı aralamıştır (Karaağaç, 2018: 17).

Francis Bacon’un tanımlamasıyla bilgi güçtür. Bilginin operasyonel anlamda kullanılması eski çağlardan beri süregelen bir süreçtir ve yeni dinamiklerin oluşmasına sebebiyet vermektedir. Bilgi, egemenliği, başarıyı beraberinde getirir. Bu nedenle bilgiyi elde etmek için yüzyıllardır süregelen çekişmeler bugün bile devam etmektedir. Devletlerin, örgütlerin ve kişilerin bu hırslı mücadelesinde istihbarat kavramı önemli bir yer tutmaktadır. Günümüzde istihbarat, uçan arabalar, patlayan silahlar ve güzel kadınlardan ziyade masa başında, belgeler ve bilgilerle yapılan ve insan kaynaklarını en etkin kullananın başarıya ulaştığı bir süreci barındırmaktadır (Aydın, 2018: 15).

İstihbaratın amacı, şu an mevcut olan ya da ileride mevcut olabilecek muhtemel düşmanların kısa veya uzun vadeli amaçlarının anlaşılması, bu amaçları gerçekleştirebilecek imkân ya da kabiliyetlerinin ortaya çıkarılmasıdır. Kısaca öz olarak istihbarat, bir devletin herhangi bir sürprizle karşılaşmamak üzere yaptığı faaliyetler bütünüdür. Önceleri yalnızca devletler arasında olan istihbari süreç, zaman içerisinde çok daha fazla aktörün oyuna dahil olmasıyla çok daha kapsamlı bir nitelik teşkil eder hale gelmiştir. Terör örgütleri, uluslararası kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları, özel şirketler günümüzde istihbari faaliyetler hususunda kullanılabilir (Özer, 2018).

İstihbaratın hedefi, tarihsel süreç içerisinde belirlenmiştir. Geçmişte savaş halinde olan ülkeler, rakibinin askeri imkânlarını, güçlerini ve planlarını öğrenmek maksadıyla karşı tarafa casuslar göndermişler ve bilgi edinmek istemişlerdir fakat günümüzde küreselleşen dünyanın etkisiyle mücadele biçimleri değişmiş, ülkeler yalnızca savaş durumunda değil, her an her saniye birbirleriyle yakın ilişkilerde bulunmaktadır. Bu durum, istihbaratın hedeflerini çok daha geniş bir yelpazeye oturtmuştur (Kaynak, 2016: 13).

Türkiye Cumhuriyeti’nin sahip olduğu köklü istihbarat servisi Milli İstihbarat Teşkilatı literatüründe istihbarat bir süreç olarak kabul görür. Bu süreç Türkçe’de “istihbarat çarkı” olarak adlandırılır. Yabancı literatürde “intelligence cycle” olarak tanımlanan bu sürece göre istihbarat 4 safhaya ayrılır. İlk aşama ihtiyaçların tespitidir. İkinci aşama, var olan ihtiyaçlara göre bilgilerin toplanmasını kapsar. Üçüncü aşamada bu haberler işlenir ve veriler/bilgiler elde edilir. Son aşamada ise elde edilen verilerin ilgili birimlere dağıtımı yapılır. Bu dört safhayı biraz daha ayrıntılı olarak ele almak gerekmektedir. İlk aşama olan ihtiyaçların tespiti, devlet aktörünün politik karar alıcılarının, ülkenin servisi üzerinde sahip olduğu yetki ile, ülke ihtiyaçlarına yönelik olarak servisi görevlendirmesidir. İkinci aşama istihbarat toplama (espionaj) aşamasıdır.

Bu aşamada servis, tüm teknik ve beşeri imkânlarını kullanarak birinci aşamada belirtilen ihtiyaçlar doğrultusunda çalışmalar yapar. Masa başı ya da sahaya inilerek yapılan bu çalışmalar sonucunda birinci aşamada ihtiyaç duyulan hususlarda eksiklikler giderilmeye çalışılır. Üçüncü aşamada elde edilen ham kaynaklar bilgi haline getirilir. Servisin bazı birimlerinde bu konuda uzmanlaşmış elemanlar çalıştırılır ve ilgili konu hususunda işe yaramayan, çöp olarak nitelendirilen bilgiler ayrılır, işe yarar ya da işe yaraması muhtemel bilgiler değerlendirmeye alınır. Son aşama olan dağıtım aşaması büyük önem arz etmektedir. Unutulmamalıdır ki, hangi bilgiler elde edilirse edilsin, zamanında dağıtımı yapılmaz ise, üst karar alıcılara sunulmaz ise tamamen işlevsizdir. Bu bağlamda son halka aynı zamanda en güçlü halkayı temsil etmektedir.

Sonuç olarak, istihbarat, birçok farklı kaynak ve vasitadan toplanan veri, haber, duyum ve bilgilerin değerlendirilmesi, karşılaştırılması ve analizi sonucunda kıymetli bilgiye dönüştürülerek, üretilen bilginin ilgili birimlere iletilerek karar alma sürecinde kullanılmasına kadar geçen süreyi kapsamaktadır. Devletler ve karar verici mekanizmalar açısından, gelecekte meydana gelmesi muhtemel gelişmelere yönelik hareket tarzlarının ortaya çıkarılması için istihbarat büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda istihbari bilgi, yalnızca karar vericilere ulaştırılabildiği ölçüde bir önceliğe sahiptir (Ateş, 2014: 6)

1.1. İstihbarat Toplama Disiplinleri

İstihbarat, kendi öz yapısı içerisinde kompleks bir sistem teşkil etmektedir. Yalnızca salt haber alma kavramından, zaman geçtikte daha karmaşık, daha işlevsel ve daha detaylı bir hale gelen bu kavram, elde edilme biçimleri bakımından farklılıklar gösterebilmektedir. Literatür incelendiğinde, istihbaratın toplanma biçimlerinin beş farklı başlık altında incelendiği görülmektedir. Söz konusu ayırım, yalnızca verinin elde edilmiş yöntemindeki farklılıkları baz almaktadır. Bu ayırım kıstasları a)insan istihbaratı, b)açık kaynak istihbaratı, c)görüntü istihbaratı, d)sinyal istihbaratı ve d)teknik istihbarat kavramlaştırmalarına karşılık gelmektedir (Ateş, 2014: 14).

İnsan istihbaratı, istihbarat çalışmalarının kronolojik sıralamasında ilk basamağı teşkil etmektedir. Kadim zamanlardan bu yana varlığını sürdüren istihbarat olgusu, insan istihbaratıyla başlamaktadır. İnsan, bu aşamada temel özneyi teşkil etmektedir. Ateş (2014), insan istihbaratını (İNİS-Human Intelligence/HUMINT), insana dayalı bir gayret içerisinde veri, belge, doküman gibi bilgileri elde etme gayreti olarak tanımlamaktadır. Saha personeli, gönüllü ya da para karşılığında çalışan casuslar, haber elemanları, gazeteciler, akademisyenler, sivil toplum kuruluşları personeli gibi kişiler insan istihbaratının önemli aktörleri arasındadır. Özdağ (2012), insan istihbaratını, insan unsurunu kullanarak yabancı karar alma sistemine sızma yöntemleriyle yabancı sistemin güç ve zayıflıkları, amaç ve niyetleri konusunda bilgi toplama çabası olarak tanımlamaktadır. Temel olarak casusluk (espionaj) olarak da kabul gören insan istihbaratında, istihbarat çalışmasını gerçekleştiren kişi bir servis mensubu olabileceği gibi, değişik sebeplerle başka bir devlete hizmet etmeyi kabul etmiş hedef ülkenin bir yurttaşı da olabilmektedir.

İnsani istihbaratın etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi, hedef devlet ve toplum sistematiğine etkin bir şekilde nüfuz etmiş bir casus ağı ile mümkündür. Son yıllarda artan teknolojik imkanlar, istihbarat elde etme yöntemlerinde bir dizi değişikliklere sebebiyet vermiş, masa başında oturarak birçok ülke hakkında istihbari bilgi elde edilebilir hale gelmiştir. Ancak söz konusu durum, insan istihbaratının önemi konusunda herhangi bir olumsuzluğa sebebiyet vermemektedir. Günümüzde, insanın içgüdüsüne sahip olan bu istihbarat yöntemi hala etkinliğini korumaktadır.

Açık kaynak istihbaratı (AKİS-Open Source Intelligence/OSINT) temel kaynakları iş adamları, diplomatik kaynaklar, medya araçları gibi toplum nezdinde ulaşılması bir nebze daha kolay olan istihbarat çeşididir. Bu bağlamda açık kaynak istihbaratı, kolay ulaşılabilir olması ve ucuz bir yöntem olması sebebiyle etkin olarak kullanılan bir bilgi edinme yöntemidir (Özer, 2018: 58). İlgili kaynakların açık bilgiler olması, bu kaynaklara ulaşımı da kolaylaştırmaktadır ancak bu ulaşımın kolay olması, herkesin açık kaynak istihbaratı yapabileceği anlamına gelmemektedir. Bilgilerin değerlendirilmesi bu bağlamda önem arz eden husus olarak ortaya çıkmaktadır. Açık kaynaklardan elde edilen bilgilerin doğru arama metotları ile analiz edilmesi, dezenformasyon, misinformasyon ve manipülasyon konusunda uzmanlaşılması açık kaynak istihbaratında büyük önem arz etmektedir. Günümüzde üretilen istihbaratın %80'inden fazlası açık kaynak istihbaratı kökenlidir (Ateş, 2014: 17).

Görüntü istihbaratı (GÖRİS-Imagery Intelligence/IMINT), uydu, uçak, insanlı ya da insansız hava araçları ile elde edilen görüntülerin istihbari süzgeçten geçirilmesi ile elde edilen istihbarat türüdür. Yüksek çözünürlükte elde edilen görüntülerin uzman kişiler tarafından analiz edilmesiyle birlikte görüntü istihbaratı bir disiplin olarak kabul edilmiştir. Görüntü istihbaratı, istihbaratın teknoloji ile donatılması açısından, bilgi toplama metotlarının çeşitlenmesine ve hızına yönelik büyük katkılar sağlamıştır (Ateş, 2014: 19). Özellikle hedef bölge alanında keşif yapan insansız hava araçlarının gelişimi, düşük riskle yüksek verim elde edilmesine olanak sağlamaktadır. Söz konusu hava araçları, sahip olduğu donanımsal alt yapı ile yüksek çözünürlükte görüntüler elde edebilmekte ve eş zamanlı olarak merkez ile paylaşabilmektedir. Söz konusu paylaşım, istihbarat toplama açısından büyük kolaylık ve hız sağlamaktadır. Kısaca görüntü istihbaratı, fotoğraf makineleri, sensor ve lazerlerle elde edilen görüntülerin, bilgi işlem süreciyle yorumlanması ve değerlendirilmesi aşamasıdır (Çıtak, 2015: 755).

Sinyal istihbaratı (SİNİS-Signal Intelligence/SINIGINT), özünde iletişim kanallarına müdahaleye dayalı olan iletişimsel olan ve iletişimsel olmayan sinyalleri ele geçirmek üzere kurulu bir elektronik istihbarat türüdür (Çıtak, 2015: 758). Sinyal istihbaratının muharebe istihbaratı ve elektronik istihbarat olmak üzere iki ana faaliyet alanı söz konusudur. Muharebe istihbaratı, muharebe araçları vasıtasıyla kullanılan uzun ve kısa mesafeli telsiz konuşmaları ile telefon görüşmelerinin kaydı ve tespiti amacıyla yapılan istihbarat türüdür. Elektronik istihbarat ise, elektronik dalgalanmaya sahip araç, silah ve özel füze sistemlerinin yer ve özelliklerinin tespitinin elektronik izlerinin takibiyle ve elde edilen bilginin değerlendirilmesiyle ortaya çıkan

istihbarat türüdür. Günümüzde, uydu dayanaklı sinyal istihbarat sistemleri, ihtiyaç duyulan istihbaratın üretilmesi için önemli rol üstlenmektedir (Ateş, 2014: 21).

Teknik istihbarat (TEKİS-Technical Intelligence/TECHINT), sinyal istihbaratını, sinyal istihbaratının alt disiplinlerini ya da elektronik istihbarat faaliyetlerini bir bütün olarak tanımlamaktadır. Daha çok filmlerde görülen teknik takip, mobil dinleme araçları, özel iletişim tespitleri teknik istihbarat faaliyetine girmektedir. Teknik istihbarat, hasım ülkenin sahip olduğu silah, araç ve malzemelerin kabiliyetleri, cihazların teknik yönleriyle ilgili gelişmelerin takip edilmesi ve detaylı bilgilerin toplanması, yorumlama ve değerlendirme sonucunda ortaya çıkan somut bilgiler doğrultusunda, ülkenin gerekli teknolojik tedbirleri alması için hükümetlere tavsiyelerde bulunma amacı güden bir istihbarat toplama türüdür (Ateş, 2014: 21). Özdağ (2012)'ın ifadesiyle, teknik istihbarat bir dizi teknik yöntemlerin kullanılmasıyla istihbarat üretilmesidir. Teknik istihbaratın kökeni, 19. yüzyılın üçüncü çeyreğinde telefon takiplerini içeren sinyal istihbaratı ile başlamış ve 1960'larda ilk casus uyduların yörüngede yer almasına kadar geçen sürede önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Teknik istihbaratın gelişiminin insan merkezi istihbaratı daralttığı konusunda bazı söylemler vardır. Teknik istihbarat ile elde edilen verinin, bir ya da bir grup insanın toplayabileceği veriden çok daha fazla olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Ancak hiçbir makine, insanın içgüdüsüne sahip olamaz. Bu bağlamda insan istihbaratı günümüzde önemini hala korumakta ve servisler tarafından sıklıkla başvuru bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

2. İSTİHBARATA KARŞI KOYMA (İKK-KONTRESPIYONAJ)

İstihbarata karşı koyma, en anlaşılır şekliyle, bir ülkede yabancı servisler tarafından yürütülen istihbari faaliyetlere karşı önlem alma çabası veya eylemi halidir. Özdağ (2012: 143)'a göre istihbarata karşı koyma bir ülkenin kendisine yönelik olarak yapılan sabotajlara, kendi vatandaşlarına karşı yapılan suikastlere ve terörist eylemlere karşı uyguladığı istihbarat faaliyetidir. Karşı istihbaratın kapsamı özünde istihbaratın kapsamı kadar geniştir. İstihbarat faaliyetleri sonucunda mevcut ya da muhtemel rakiplerin amaç, plan, kapasite ve imkanlarını öğrenmek ne kadar elzem ise, rakiplerin ya da müttefiklerin bizim planlarımızı, amaç ve imkanlarımızı öğrenmelerini engellemek de o denli önem arz etmektedir.

Hedef ülke hakkında her türlü bilgi sahibi olmaya dönük faaliyetler pozitif istihbarat olarak kabul edilmektedir. Pozitif istihbaratın tersi olarak, eldeki bilgi, belge, veri ve sırların yabancı servisler tarafından ele geçirilmesine yönelik olarak yapılan her türlü faaliyet ise negatif istihbarat ya da istihbarata karşı koyma (İKK, Kontrespiyonaj) olarak tanımlanmaktadır (Karaağaç, 2018: 104). Güvenlik istihbaratı alanında analiz edilen ve dış ülkelerin düşmanca faaliyetlerine karşı değerlendirme ve önleme çalışmalarının büyük bir kısmı karşı istihbaratın sahasına girmektedir (Fidan, 1999: 11).

Kontrespiyonaj, ilk zamanlarda, düşmanı durdurmak, muhaliflerin ve hatta müttefiklerin bile ülkenin kendi sırlarını çalmasını engellemek anlamıyla gelmekteydi. Bugün, kontrespiyonaj yalnızca rakibi durdurmaktan çok daha fazlasını teşkil etmektedir. Günümüzde, terörle

mücadele, narkotik akışlar ve küresel organize suçlar da kontrespiyonajın sahasına girmektedir. Tehdit ne olursa olsun, istihbari faaliyetlerin bertaraf yöntemleri birbirine benzerlik atfetmektedir.

Bu yöntemler istihbarat çarkı (döngüsü) “intelligence cycle” ile değil, daha özgün yöntemleri içerisinde barındıran kontrespiyonaj yöntemleri ile yapılmaktadır. Bu bağlamda, ulusal bir tehditle karşılaşılması durumunda, kontrespiyonaj birimleri ilk olarak tehdidi tanımlar. Bu tehdit, yabancı bir servisin operasyonu, terörist bir grubun eylemi, bir suç çetesinin faaliyeti ya da büyük çaplı narkotik bir tehdit olabilir. Bir eylemin açık bir şekilde tehdit olarak sınıflandırılması için yapılan bazı istihbari çalışmalar vardır. Penetrasyon çalışmaları, fiziksel ve teknik izleme, daha önce elde edilmiş bilgilerin kullanımı bunlardan bazılarıdır. (Hulnick, 2006: 969).

Kontrespiyonaj kavramı, o denli önem arz etmektedir ki, yeni kurulan bir servisin ilk yapılanmaları arasında oluşturulması elzem görülmüştür. Öyle ki, 1965’e kadar şeklen İçişleri Bakanlığı’na bağlı olarak görünen MAH bünyesinde, başlangıçta kurulan dört birimden bir tanesi kontrespiyonaj birimi idi. Ancak değişen konjonktür servisin kontrespiyonaj dairesinde de kendini hissettirmeye başlamıştı. 1976’da Hamza Gürgüç döneminde, dönemin personel daire başkanı Nuri Gündeş’in yönlendirmesiyle yürütülen reorganizasyon çalışmaları sonucunda köklü değişikliklere gidildi. İlgili dönemde MAH tamamen yurtiçi istihbarata dönük bir şekle sokuldu. Teşkilatın gözbebeği olan Kontrespiyonaj Dairesi Başkanlığı bir kıymetlendirme birimine dönüştürüldü. Kurum içi gruplaşma ve entrikaların bir sonucu olarak bazı personellerin tasfiyesi için bağlı oldukları ünitelerin fonksiyonları azaltıldı, bazı personeller için ise ek fonksiyonel üniteler kuruldu. İlgili dönemde zaman içerisinde teşkilatın atar damarlarından biri olan Kontrespiyonaj Dairesi bilerek ya da bilmeyerek fonksiyonel anlamda minimal bir seviyeye getirildi (Eymür, 2017: 20). İlgili dönemde Eymür’ün Kontrespiyonaj Dairesi hakkında yapmış olduğu değerlendirmeler akla Barnea’nın istihbarata karşı koyma, istihbarat dünyasının üvey çocuğudur tanımlamasını getirmektedir. Nitekim Barnea (2017), bu tabiri, karşı istihbaratın stratejik istihbarat kadar yazılıp çizilmediği, değerlendirilmediği ve araştırılmadığı için kullanmaktadır. Ona göre karşı istihbarat genel olarak aşırı yasadışı siyasi muhalefete yol açan bireyler, küçük gruplar ya da siyasi kazanımlar elde etmek için şiddet eylemine başvuranlara odaklanır. Barnea, istihbarata karşı koyma konusundaki görüşlerini şu tablo ile özetler.

Tablo 1: İşlevsel Bağlamda İstihbarata Karşı Koyma/Counterespionage in a Functional Context (Barnea, 2017, s.2)

1. İç güvenlik ve istihbarat sorunları ile ilgilenir.
2. İstihbarat başarısızlıklarının etkileri genellikle daha sınırlıdır.
3. Rakiplerin niyetlerini değerlendirmede karşılaşılan başarısızlıklar uluslararası alanı değil, devletin ulusal çıkarlarını etkiler.

4. İstihbari başarısızlıklar genellikle kamu tarafından duyurulmaz. Halk neler olup bittiğinin nadiren farkındadır.
5. Demokrasinin baskın olduğu ülkelerde karşı istihbarat, ihtiyaçlara göre spesifik kurallar altında şekillenir.
6. Bu alandaki akademik çalışmalar oldukça yetersizdir.

Kontrespiyonaj, aktif bir hareket olarak, iki ana tema etrafında şekillenir. Bunlardan biri güvenlik, diğeri ise karşı istihbarat çalışmalarıdır. Güvenlik, bu bağlamda, kim olduğuna bakılmaksızın, etraftan gelebilecek her türlü düşmanca ve gizli faaliyetlere karşı statik ve pasif bir savunma kalkanı oluşturmaktır. Karşı istihbarat çalışmaları ise ülke benliğine yönelik her türlü tehdide karşı aktif ve hararetli bir şekilde karşı koyma çabasıdır.

Emekli bir CIA mensubu olan Wetering'in, CIA'nın kontrespiyonaj birimi hakkında söyledikleri kayda değerdir. Wetering (2000)'e göre ABD Kontrespiyonajı yaşıyor ama pek de iyi durumda değil. Nitekim CIA Kontrespiyonaj Dairesi üç temel işlevi baz almaktadır. Bunlardan birincisi devlet sırlarını korumak, ikincisi bu sırları elde etmek isteyen yabancı servisleri engellemek, üçüncüsü ise yabancı servisler tarafından angaje edilen Amerikalıları yakalamaktır. Birinci aşama olan sırların korunması hususunda etkili adımlar atılamamaktadır. İkinci ve üçüncü aşamalar ise etkin bir çalışma düzeninden uzak ve pratik çözüm esaslarından oluşmaktadır. Wetering'in kontrespiyonajın fonksiyonları hususundaki görüşlerini bir tablo haline getirmek konunun daha iyi anlaşılması açısından yararlı görülmektedir.

Tablo 2: Kontrespiyonaj Çalışmalarının Fonksiyonları/The Fuctions of Counterintelligence (Wetering, 2000, s.266)

-
1. *Sırları Korumak*: Karşı istihbaratın en temel fonksiyonu, genellikle sınıflandırılmış ve ulusal güvenlik için yüksek öncelikli önem atfeden sırların korunmasıdır. Sırların korunması iki yolla sağlanır. Bu yollardan ilki “fiziksel güvenlik” olarak kavramlaşmıştır. Diğeri yol ise içerisinde ise etnik işe alım, teknik güvenlik ve şifreleme faktörlerini barındırmaktadır.
 2. *Yabancı İstihbarat Servislerinin Faaliyetlerine Karşı Koymak*: Söz konusu durum birçok yolla yapılabilir. Servislerin hareketlerini ve erişim kabiliyetlerini kontrol altında tutmak, fiziksel ya da teknolojik izlemeler, servisleri meşgul etmek ya da yanlış yönlendirmek için çift taraflı ajan (double agent) kullanmak bu yollardan bazılarıdır. Kontrespiyonaj çalışmaları hususunda asıl önemli faktörler iyi kayıt tutma ve servisler arası bilgi paylaşımlarıdır.
-

-
3. *Vatandaş Olan Casusları Yakalamak*: Ülke içerisinde faaliyet gösteren yabancıların izlenmesi görece kolaydır. Ancak ülke içerisindeki vatandaşların izlenmesi ve takibi çok daha zordur. Ülkeye yabancı statüsünde giren birçok kişi aslında potansiyel casustur. Pasaport kontrollerinden itibaren çeşitli izlenceler ve takipleri yapılabilmektedir. Ancak vatandaşın angaje edilip kullanılması, servisler için zor kısmı teşkil eder. Örneği ABD’de İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana yaklaşık 100 Amerikan vatandaşı casusluktan suçlu bulunmuştur. Bu bağlamda çifte ajan kavramına ayrı bir parantez açmak gerekir. Çifte ajan (double agent) dediğimiz kavram iki servis adına çalışan ve çıkar sağlayan personeldir.
-

Barnea’nın karşı istihbarat çalışmaları konusundaki görüşlerinde, ilgili terimin akademik camiada yeterli düzeyde tartışılmaması önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda, Van Cleave’in görüşleri Barnea’nın görüşlerine bir paralellik atfetmektedir. Van Cleave (2013: 57)’a göre karşı istihbarat ile ilgili çalışmalar akademik camiada bir hayli seyrek. Özellikle uluslararası ilişkiler üzerine modern görüşler genellikle istihbarat çalışmalarını içerirken, yabancı istihbarat faaliyetlerine karşı koymanın devlet gücünün bir aracı olduğunu düşünmezler.

Van Cleave (2013: 60), Wattering’in sınıflandırmasından farklı bir sınıflandırmaya gitmekte ve istihbarata karşı koymanın dört temel fonksiyonu olduğunu savunmaktadır. Bu fonksiyonlar tanımlama, değerlendirme, etkisizleştirme ve sömürmedir. Tanımlama aşaması, yabancı servislerin, grupların, bireylerin ülke içerisindeki faaliyetlerini bilme yetisi anlamına gelmektedir. Söz konusu faaliyetler, bağlı olunan ülkenin istihbarat servisi tarafından tespit edilir ve ayrıştırılır. İkinci aşama değerlendirme aşamasıdır. Değerlendirme aşaması için önemli olan faktör yabancı istihbarat servislerinin faaliyetlerinin hangi alanlarda yoğunlaştığını bulmaktır. Söz konusu bulgu, yabancı servislerin amaç, çıkar ve planlarına bir pencere açılmasına olanak tanımaktadır. Üçüncü aşama olan etkisizleştirme aşaması, ilgili faktörlerin aktif kısmını teşkil etmektedir. Bu bağlamda karşı istihbaratın bu safhası ulusal güvenlik faaliyetlerini koruyan operasyonel bir işleve sahip olmayı içermektedir. Yabancı servis faaliyetlerinin etkisizleştirilmesi devlet sınırlarını korumanın önemli bir parçasını teşkil etmektedir. Muhafızlar ve kilitli kapılar, arka plan araştırmaları, yalan makineleri, enformatik güvenlik önlemleri bu bağlamda caydırıcı olmaktadır. Son aşama olan sömürme aşaması, ülkeye yönelik bir istihbari aktivitenin ülkenin yararına olacak şekilde sonuçlanmasını içermektedir. Çifte ajan kavramına vurgu yapılan bu aşama, karşı servis personelinin angaje edilerek kullanılmasına ve karşı servis hakkında bilgi edinmeye yaramaktadır.

3. ULUSAL GÜVENLİK KAVRAMI

1648 Vestfalya Antlaşması'ndan bu yana uluslararası sahanın açık farkla en güçlü aktörleri olarak devletler kabul edilmektedir. Devletlerden daha üstün bir aktörün olmadığı bir ortamda devletler siyasi meşruiyetin evrensel standartlarını oluşturmaktadırlar. Söz konusu durum, güvenlik kavramını devletlerin sorumluluğu altında olmaya itmektedir (Baylis, 2008: 71). Ulusal güvenlik kavramı, bir devletin anayasal düzenini, varlığını, bütünlüğünü, sosyal, siyasi ve ekonomik tüm çıkarlarını ulusal ve uluslararası mercilerde kendisine yönelebilecek her türlü tehdide karşı korumasıdır. Tehdit kavramı, bu aşamada, bireyleri, birey gruplarını, özel kuruluşları ve istihbarat servislerini içermektedir.

Dünya sürekli bir akış halindedir. Gelişmekte olan ekonomiler, acemi demokrasiler, çatışmalar ve doğal afetler dünyayı kaleydoskopdan parçalara ayırmaktadır. Küreselleşmenin ortaya çıkardığı değişimler, daha önceden görülmemiş bir hızla dünyayı değiştirmeye devam etmektedir. Teknolojik yenilikler, değişen demografik özellikler ve küresel ekonomide meydana gelen devrimler toplumların, iş dünyasının ve devletlerin yapı ve hiyerarşilerini dönüştürmektedir. Örümcek ağı misali birbirine bağlı olan dünya üzerindeki değişimler, yeni zenginliklere olduğu kadar yeni tehditlere de kapı aralamaktadır (Edwards, 2007: 21). Esas olarak güvenlik, devletin ve bölgesel kuruluşların davranışları ile evrensel ilkeler ve uluslararası kuruluşlar bağlamında ele alınmaktadır. Ancak güvenlik kavramının insanlık ile başladığı düşünüldüğünde, kavram, hangi perspektif bakımından ele alınırsa alınsın bir süreç içerisinde değerlendirilmek zorundadır. Zamanla değişen konjonktür, kavramın içeriğini zenginleştirdiği gibi güvenlik oluşumlarını, yöntem ve tekniklerini de değiştirmiştir (Dedeoğlu, 2014: 39).

Uluslararası ilişkiler literatüründe güvenlik kavramı iki biçimde kullanılmaktadır. Bunlardan birincisi, devletlerin güvenlik anlayışlarına dayanan kullanımlardır. İkinci olarak sistemin bütününe ya da bireylere yönelik güvenlik anlayışlarına dayanan kullanımlar mevcuttur (Dedeoğlu, 2014: 82). Tehdit kavramıyla birlikte daha da su yüzüne çıkan güvenlik kavramı bir dizi çelişkiyi de içerisinde barındırmaktadır. “Güvenlik paradoksları” olarak anılan çelişkilerin bazıları şunlardır Dedeoğlu (2014: 84); a) Güvenlik zamana bağlı bir kavram olması sebebiyle öngörü gerektirir. İleride neler olabileceği güçlü verilere rağmen kesin olarak bilinmeyeceği için beklentiler çeşitlendirilir, kaynaklar ve kapasiteler dağıtılır, b)Güvenliğin zamana bağlı bir kavram olması sebebiyle, ilgili kavram ileriye dönük yatırım yapmayı gerektirmektedir, c)Güvenlik, tehdidin belirlenme aşamasında, algılara dayanmaktadır. Algılar, sosyolojik ve tarihsel gerçeklikler içerisinde şekillenebileceği gibi, müdahalelerle de şekillenebilmektedir. Algılar ile olgular arasındaki mesafe büyükse güvenlik önlemleri işlevsiz kalır, d) Bireysel ve toplumsal yaşama dair her konunun güvenlik konusuna dahil olması, toplumsal güvenlik bağlamında önem arz etmektedir ancak “güvenlikleştirme” kavramıyla karşılık bulan ve teorik tartışmaları Kopenhag Okulu'nda yapılan bu durumun toplumları daha güvenli kıldığı

söylenemez ve e) Güvenlik çift taraflı ilişkiler bütünüdür. Spesifik olarak tehdit üzerinden yapılan tanımlamalarda güvenlik muhakkak karşısında bir güdü mekanizması istemektedir. Dolayısıyla güvenlik, karşı taraftan gelecek olana bağlı bir içeriğe sahiptir.

Ulusal güvenlik kavramı, en sade şekliyle, devlet ve yurttaş güvenliğinin sağlanması anlamına gelmektedir. Kavramın sadeliği, içerisindeki multidisipliner mekanizmayı görünmez kılsa da, ulusal güvenliğin içerisinde uluslararası ilişkiler, hukuk, siyaset, kamu yönetimi gibi birçok disiplin bulunmaktadır (Varlık, 2012: 1). Bu disiplinler arası ilişkilerin ortaya çıkardığı ulusal güvenlik kavramı, ilgili çeşitlilikten dolayı birçok sahanın inceleme konusu içerisinde. Bu çok yönlü incelenilme yetisi, konu hakkında dolgun bir literatür alanı teşkil etmektedir. Bu çok yönlülük ulusal güvenliğin temel dinamikleri üzerine de şekillenmektedir. Şöyle ki; ulusal güvenlik olgusu kişiden kişiye, gruptan gruba ya da ülkeden ülkeye farklılık arz etmektedir. Eski dönemlerdeki güvenlik algısı ile günümüzdeki güvenlik algısı arasında büyük farklılıklar vardır. Ayrıca Varlık (2012: 2)'ın belirttiği üzere, ulusal güvenlik yaklaşımları üzerindeki farklılıkların sebeplerinden biri, kavramın temel sebeplerinden biri teşkil eden güç faktörünün değişken ve bağlı olmasıdır. Gücün coğrafi alan içerisindeki dağılımı, güçler arasındaki denge hali ve gücün kullanılmasına ilişkin tercihler ulusal güvenlik algılarında farklılıklara sebebiyet vermektedir.

Ulusal güvenlik, kavram olarak özelden genele doğru bir seyir izlemektedir. Şöyle ki, Birdişli (2011: 152)'nin belirttiği üzere, kavramın ilk kez dile getirildiği “Ulusal Güvenlik Yasası” başlangıçta Amerikan ulusal çıkarlarını koruma amacı taşısa da özellikle Soğuk Savaş döneminde ulusal güvenlik, bir ideolojik mekanizmaya dönüşmüş ve yalnızca Amerikan müttefiklerinin sınırlarını komünizme karşı korumanın ötesinde Batı değerlerine yönelebilecek muhtemel her tehdidi karşılayacak biçimde yeniden tanımlanmıştır. Ulusal güvenlik, zayıflayabilen ve güçlenebilen kompleks bir yapı arz etmektedir. Kavram, durağan bir süreçten ziyade bir eylem halini içermektedir. Ulusal güvenlik kavramının zaman içerisinde değişen, aktif bir yapısı olduğu savunulmaktadır ve Yiğittepe (2017: 69)'ye göre yeni güvenlik anlayışının ilk adımları Soğuk Savaş döneminde atılmıştır. Güvenlik kavramının yeniden ele alınması ve şekillendirilmesi gerekliliğinin altındaki koşullarda büyük bir değişim yaşanmasına sebep olan iki temel sebep mevcuttur. Bunlar; a) Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ve b) küreselleşmenin örümcek ağı misali uluslararası ilişkilerin hemen her alanını etkisi altına almaya başlamasıdır. Nitekim ulusal güvenlik faktörünün yeniden düşünülme sürecinde en önemli bileşenler askeri olmayan, devlet dışı, şiddetten azade ve sıfır toplamlı olmayan yeni tehditler ve çözüm önerileridir.

Ulusal güvenlik sisteminin birimleri ve bu birimlerin birbirleri ile olan etkileşimleri stratejik bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Ulusal güvenlik bağlamında bir başarı elde etmek için, birbiriyle etkileşim içerisinde olan parçaların ve ögelerin oluşturduğu bir küme mevcuttur. İlgili küme içerisindeki hiyerarşik yapılanma içerisinde birçok aktörü (bireyler, organizasyonlar vb.) bulundurmaktadır. İçsel olarak bir bütünü oluşturan parçalar arasındaki ilişkiler değerlendirilmelidir (Alniak ve Bolat, 2016: 755). Geçmiş ilk insan topluluklarına kadar götürülebilen ulusal güvenlik kavramı, konjonktüre bağlı olarak yeni boyutlar kazanmakla

birlikte öz itibarıyla her daim aynı kalmıştır. Söz konusu durum, kavrama ilişkin kuramsal açıklamaların tarihsel bir seyir içerisinde yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra daha çok bugünkü haliyle kullanılmaya başlanan güvenlik kavramının gelişiminde Sun Tzu, Makyavel, Hobbes, More, Tükidies gibi isimler etkin olmuşlardır. Günümüzdeki küreselleşme olgusu, tehditlerin sayı ve niteliğinde önemli farklılıklar yaratmıştır. Bu bağlamda ulusal güvenlik kavramı, çok boyutlu ve karmaşık bir niteliğe bürünmüştür. Ulusal güvenliği oluşturan faktörlerden tehdit ve çıkarların kıymetlendirilmesi uzmanlık alanlarının, tespiti ise siyasi iradenin sorumluluğundadır. Bu bağlamda çıkar ve tehditler, politikaların belirlenmesinde temel odak noktasını teşkil etmektedir (Varlık, 2012: 29).

4. ULUSAL GÜVENLİK BAĞLAMINDA İSTİHBARATA KARŞI KOYMA

Ulusal güvenlik ve istihbarata karşı koyma kavramları bir bütünün ayrılmaz parçalarını teşkil etmektedir. Ulusal güvenlik ilkeleri çerçevesinde başarılı bir güvenlik politikası ortaya koymak, o ülkenin başarılı bir kontrespiyonaj kadrosunun olması ihtiyacını doğurmaktadır. Küreselleşme ve teknolojinin ortaya çıkardığı bilgiye süratli erişim, ülkeler için tehditleri de beraberinde getirmektedir. Eskiden sahada olan, Beyrut'un topraklarında çarpışan istihbarat elemanları, artık masa başından ihtiyaçları olan bilgilere kolaylıkla ulaşabilmektedirler. Bu kolaylık, devletlerin güvenlik politikalarını güncel tutmalarını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda özellikle son yıllarda siber alanda ciddi atılımlar yapılmış, birçok ülke eski zamanlarda yaptırım uygulayacağı birçok bilgisayar korsanını siber savunma alanında geliştirme ihtiyacı duymaya başlamıştır.

Bir istihbarat servisinin her türlü bilgiye erişebilmesi, ulusal bilgi yönetim sistemlerinden istediği bilgileri çekebilmesi bireysel hak ve özgürlüklere ve insan haklarına aykırı bir tutum teşkil edebilir. Ancak unutulmamalıdır ki günümüzde devletler artık yüz yüze savaşlardan (face to face war) ziyade, binlerce kilometre uzaklıktan ilgili yaptırım ve saldırıları yapmaktadır. Terörist gruplar, bilgisayar korsanları, uyuşturucu kaçakçıları vb. birçok oluşum, devlet ve toplumların hayatlarını tehdit eder hale gelmişlerdir. Bu sebeple istihbarat örgütlerinin bilgiye erişim durumları, insan haklarını, bireysel hak ve özgürlüklere tecavüzden ziyade, kanuni sınırlamalar içerisinde yapıldığında, güvenlik ve yaşama hakkı için bir nevi elzem konuma gelmiştir (Aydın, 2018: 87).

İstihbarata karşı koyma, hedef ülke üzerinde durum üstünlüğü sağlanmasının ve inisiyatif elde etmenin başlıca yoludur ve bu sebeple istihbaratın (espionage) kendisi kadar önem atfetmektedir. İstihbarat servisleri, ülkelerinin ulusal güvenliği için hayati önem arz eden bilgilerin diğer devletlerce ele geçirilmesine engel olma mekanizması olarak Kontrespiyonaj Daireleri'ne güvenmektedirler (Kartal, 2017: 321). İlgili dairede yetişen personel, spesifik uzmanlık sahasına sahip olmaktadır. Kontrespiyonaj personelinin temel görevi savunmadır. Bu bağlamda, servis personelinin en çekindikleri kişiler arasında yer almaktadırlar. Yalnızca dış

ülke servislerine karşı değil, zaman zaman kendi servisleri içinde çalışan personel konusunda bile ilgili takibasyon işlemlerini kontrespiyonaj personelleri yapmaktadır. Söz konusu durum, aslında servis içerisinde ilgili personeli ayrı bir mekanizma içerisine itmektedir. Nitekim Özdağ (2012: 145), kontrespiyonaj personelini “profesyonel paranoyaklar” olarak tanımlamıştır.

Karşı istihbaratın kapsamı istihbaratın kendisi kadar geniş bir nitelik teşkil etmektedir. İstihbarat toplayarak rakiplerin, muhtemel rakiplerin ya da dostların amaç, plan ve niyetlerini bilmek ne kadar önemli ise, rakip ve dostların bizim amaç ve planlarımızı öğrenmelerini engellemek de o denli önem arz etmektedir. Bu bağlamda karşı istihbarat, bir ulusun ulusal güvenliğinin sağlanabilmesi için vazgeçilmez bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır (Özdağ, 2012: 143). Bu bağlamda dikkat çekmesi gereken esas nokta, ulusal güvenliği sağlanması hususunda karşı istihbaratın, istihbarat çalışmalarından daha fazla önem arz ettiğidir. Şöyle ki; ulusal güvenlik kavramı, aslında defansif bir nitelik teşkil etmektedir. Söz konusu savunmacı hareket, güvenlik kavramının kendisinden gelmektedir. İstihbarat çalışmaları, saldırgan (aktif) eylem halini teşkil etmektedir. Hedef ülkede, istenilen bilgi doğrultusunda çalışmalar yapılmakta, ilgili yerler nüfuz etme amaçlı bir takım politikalar izlenmektedir. Ancak karşı istihbaratın savunmacı tutumu, ulusal güvenliğin amacına hizmet etmektedir. Ulusal güvenliği sağlanması amacıyla elde tutulması, korunması, savunulması gereken her türlü bilgiye karşı tehdit, kontrespiyonaj birimleri (yalnızca istihbarat servisleri değil, kolluk kuvvetleri de baz alınabilir) tarafından def edilmektedir.

Karşı istihbarat, hem bir kalkan (ülkeye nüfuz edilmesini önleme) hem de bir kılıç (yabancı servislerin algılarını değiştirmek, operasyonel olmak) işlevi görerek ulusal güvenliğin sağlanmasında en büyük işleve sahip olmaktadır (Van Cleave, 2007: 3). Bu defansif ve saldırgan yapı, istihbarata karşı koymanın en etkin halini teşkil etmektedir. Nitekim karşı istihbarat, hükümet ve kurumlarının kendilerine yönelik istihbari faaliyetlere karşı koyarak gelecek planlarının ortaya çıkmasını engelleme çabalarını teşkil etmekte ve salt güvenliğe vurgu yapmaktadır (Carlisle, 2015: 7). Güvenlikle direkt bağlantılı olan karşı istihbarat birimlerinin gelişimi bu bağlamda önem atfetmektedir. Bir servis yapılanması kurulduğunda, oluşturulan ilk birimler arasında karşı istihbarat birimi gelmektedir. Bu birimin gelişimi, devletin ne ölçüde tehdit aldığıyla doğru orantılıdır. Şöyle ki, Carlisle (2015: 118)’nin belirttiği üzere, Ruslar, çok uzun bir dönem FBI ve CIA korumasında yer alan sırlara erişmeye çalışmışlardır. Bundan dolayı CIA Karşı İstihbarat Bürosu, ülke için büyük önem arz eden kurumların başında gelmektedir. Bu sebeple ilgili birimin başına bürokratik kalabalıktan azade, salt istihbari bilgiye sahip ve operasyonel tarafı ön planda olan kişiler getirilmiştir. Örneğin ilgili birimde uzun yıllar (1954-1975) II. Dünya Savaşı sırasında İtalya’ya atanmış bir OSS ajanı olan James J. Angleton etkin olmuştur. Angleton’un karşı istihbaratın başında uzun yıllar çalışması aslında örnek teşkil etmesi gereken bir husustur. Şöyle ki, birçok ülkede istihbarat servisleri siyasi bürokrasinin baskısı altında kalmaktadır. Atamaların birçoğu siyasi usüllere göre yapılmakta, kişisel çıkarlar ön planda tutulmaktadır. Unutulmamalıdır ki, bir ülkenin istihbarat servisi o ülkenin omurgasıdır. Ülkeyi ayakta tutan, ana mekanizmadır. Servisin içerisinde, özellikle karşı istihbarat sahasında

görev yapacak yönetici ve personelin siyasi kaygılar çerçevesinde atanması, ülkenin kendi topraklarına atacağı atom bombasıyla eşdeğer bir tahribat yaratacaktır.

Karşı istihbaratın güvenlik algısı üzerindeki etkisi tartışılmaz boyutlardadır. Öyle ki bazı ülkeler, kontrespiyonaj birimlerini servis yapılanmalarının altında bir kademedeki ziyade, ayrı bir kuruluşa bağlı organizasyonlar olarak kurabilmektedirler. Örneği ABD’de ki “The National Counterintelligence and Security Center” bu yapılanmalardan birini teşkil etmektedir. NCSC bu bağlamda misyon olarak ABD’nin karşı istihbaratını (CI) ve ulusu korumak için kritik olan güvenlik faaliyetlerini yönlendirmek ve desteklemek ve ABD’ye yönelik istihbari tehditlere karşı kamuyu uyararak görevlerini benimsemiştir (<http://www.dni.gov>). İlgili yapılanma türünün, aslında yüzyıllardır dışsal tehditlere karşı kalkanını döverek geliştiren ABD’de ortaya çıkması şaşırtıcı görülmemektedir. Özellikle Soğuk Savaş gibi ordulardan ziyade ajanların göğüs göğse savaştığı bir dönemden sonra, karşı istihbarat çalışmaları tek bir servis yapılanmasının altında olamayacak kadar elzem bir husus haline gelmiştir.

Güvenlik algısı yüzyıllar içerisinde değişse de, farklı coğrafyalarda farklı ilkeler doğrultusunda uygulamalar olsa da, değişmeyen tek şey sınırların korunması gerekliliğidir. Yüzyıllardır baki kalan bu kadim uygulama için, daha öncesinde farklı isimlerle anılsa da, karşı istihbarat birimleri kilit rol oynayan mekanizmalar olarak ortaya çıkmaktadırlar. Günümüzde, küreselleşmenin etkisiyle duvarların ortadan kalkması, teknolojinin gelişmesiyle uzak mesafeli iletişim ve erişim tekniklerinin saniyeler içerisinde yapılmaya başlanması, savaşların artık karadan değil, fiber altyapı sağlayan internet kablolarıyla yapılmaya başlanması güvenliğimizi sağlayacak bu birimlere her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmasını gerektirmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İstihbarat ve karşı istihbarat, dünya üzerinde binlerce yıldır var olmuş ve binlerce yıl var olacak kavramlardır. Devletlerin devamlılığı ve bekası için hayati önem arz eden bu iki kavram, güvenlik ile doğrudan ilişkilidir. İstihbarat bir süreçtir ve devletlerin küresel sahada mücadele edebilmesi için hayati bir mekanizmayı teşkil etmektedir. Küresel sahada mücadeleden ziyade, devletin hayatta kalması elzem ise, karşı istihbarat bu aşamada devreye girmektedir. Bir ülkeye yönetilen ideolojik, askeri, kültürel, ekonomik tüm tehditler karşı istihbarat birimlerince engellenmektedir. Bu bağlamda, adının günlük hayatta neredeyse hiç duyulmadığı, özel bir çaba göstermeksizin varlığından haberdar olunan bu birim, devletlerin hayatta kalmasının temel faktörünü arz etmektedir.

Güvenlik faktörü, ilk insanın ortaya çıkışıyla birlikte gün yüzüne çıkan bir kavramdır. Bireylerin hayatlarını devam ettirebilmesindeki odak nokta güvenlik algısıdır. İnsanlar, vatandaş kimliği altında devlet tarafından korunmakta ve güvenlik hizmetleri almaktadırlar. Peki devletleri kim korumaktadır? Küresel sahada en üstün güç olan devletleri koruyacak

mekanizmalar nelerdir? Kontrespiyonaj disiplini bu sorulara cevaben ortaya çıkmaktadır. Karşı istihbarat, bir devlet yapılanmasının her türlü tehdide karşı korunmasında, milli menfaatlerin muhafazasında ve bekanın devamlılığında kilit rol oynamaktadır.

Karşı istihbarat savunma ve saldırı üzerine temellenen bir disiplindir. Dış odaklar tarafından ülkeye yöneltilen her türlü tehdit, öncelikle bu savunma kalkanında elimine edilmekte, değerlendirilmekte, analiz süreçleri sonrasında da uygun şekilde aktif eylemsel güdü ile yeri geldiğinde saldırı safhasına geçilmektedir.

Bir ülkenin hayat damarlarından birini teşkil eden kontrespiyonaj birimi, kamusal baskı ve bürokrasiden azade, liyakat esaslı ve devamlılık odaklı bir birim olmak zorundadır. Kamusal çıkarlar doğrultusunda kısa zamanlı görevlendirmeler, uygunsuz görevden almalar servis yapılanmasının içerisinde bulunan bu birimler için saf dışı bırakılmak zorundadır. Kontrespiyonaj birimlerinin amaçsal odakları, bağlı oldukları ülkelerin sürekliliğidir. Bu bağlamda ilgili birimlerin geleneksel kurum yapılanmasından uzak ve spesifik uzmanlık alanlarıyla doğrultulu olarak görev yapan mekanizmalar haline getirilmesi gerekmektedir. Son zamanlarda yabancı literatürlerde de sıkça görülen istihbaratın politikleşmesi kavramı, ülkelerin kendi topraklarına siktikleri kurşun ile eşdeğerdir. Sağlam temeller üzerinde, yüksek sorumluluk bilinciyle görev yapan bu birimlerin, standart denetim mekanizmaları haricinde dışsal otoritelerden azade tutulması yüksek öncelikli önem derecesine sahiptir. Ayrıca dış ülkelerde görülen farklı kontrespiyonaj yapılanmaları, uygulamada işlevsel olmak üzere titizlik ile sürdürülmesi gereken kıstaslar bütünü de içerisinde barındırmaktadır. Çok başlı istihbaratın koordinasyonu her daim zordur. Ülkelerde oluşan istihbari başarısızlıkların birçoğunun sebebi çok başlı istihbari servis yapılanmalarıdır. Bu sebeple oluşturulan kontrespiyonaj birimlerinin koordinasyonunun sağlam temellere oturtulması büyük önem arz etmektedir.

İstihbarat birimleri arasındaki koordinasyon farklılıkları, çok başlılığa sebebiyet verebilmekte ve iş akışını yavaşlatabilmektedir. Hatta zaman zaman istihbarat birimleri birbirlerinin görev alanlarına dahil olabilmekte ve ciddi aksaklıklar yaşanmaktadır. Söz konusu durumun önüne geçilmek için istihbarat koordinasyon birimleri oluşturmalı, birimler arasındaki iletişim tek bir üst kanal aracılığıyla yerine getirilmeli, yaşanması muhtemel aksaklıklar göz önünde bulundurularak eksikliklerin giderilmesi hususunda elzem çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

ALNIAK, M. Oktay ve BOLAT, Pelin (2016), “Türkiye ve Ulusal Güvenlik” H. Çomak-C. Sancaktar- S.Demir. (Ed.), *Uluslararası Güvenlik* (ss. 755-769), Beta Yayınları, İstanbul.

ATEŞ, Hasan (2014), *Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları*, Detay Yayıncılık, Ankara.

AYDIN, Nurullah (2018), *İstihbarat ve İstihbaratçı*. Parola Yayınları, İstanbul.

BARNEA, Arver (2017), “Counterintelligence: Stepson of The Intelligence” Discipline. *Israel Affairs*, Vol 23, 715-726.

BAYLIS, John (2008), “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, *Uluslararası İlişkiler*, Vol 18, 69-85.

BİRDİŞLİ, Fikret (2011), “Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel ve Düşünsel Temelleri”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Vol 31, 149-169.

CARLISLE, Rodney P., (2015), *Encyclopedia of Intelligence and Counterintelligence*, Sharpe Reference, USA.

ÇITAK, Emre (2015), “Çağımızın Gerekliliği Olarak Sinyal İstihbaratı”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 751-770

DEDEOĞLU, Beril (2014), *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, YeniYüzyıl Yayınları, İstanbul.

EYMÜR, Mehmet (2017), “İstihbarat Servisleri ve Değişim”, S. Yılmaz. (Ed.), *İstihbarat Dünyası* (ss. 13-25), Kripto Yayınları, Ankara.

FİDAN, Hakan (1999), *Intelligence and Foreign Policy: A Comparison Of British, American and Turkish Intelligence Systems*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bilkent Üniversitesi, Ankara.

HULNICK, Arthur S. (2006), “What’s Wrong With The Intelligence Cycle”. *Intelligence and National Security Journal*, Vol 21, 6, 959-979.

KARAAĞAÇ, Yunus (2018), *Geçmişten Geleceğe İstihbarat*, İskenderiye Yayınları, İstanbul.

KARTAL, Açelya (2017), “İstihbarata Karşı Koyma”, S. Yılmaz. (Ed.), *İstihbarat Dünyası* (ss. 315-327), Kripto Yayınları, Ankara.

KAYNAK, Mahir (2016), *İstihbarat ve Terör Oyunları*. Selis Yayınları, İstanbul.

NCSC Mission, İnternet Adresi <http://dni.gov>, Erişim Tarihi: 11.07.2019,

ÖZDAĞ, Ümit (2012), *İstihbarat Teorisi*, Kripto Yayınları, Ankara.

ÖZER, Yusuf (2018), *Kültürel İstihbarat*, Karakum Yayınları, Ankara.

VAN CLEAVE, Michelle (2013), “What is Counterintelligence?”, *Journal of U.S. Intelligence Studies*, Vol 20, 57-65.

VARLIK, Ali Bilgin (2012), “Ulusal Güvenlik” Ü. Özdağ. (Ed.), *21. Yüzyılda Prens: Devlet ve Siyaset* (ss. 613-648), Kripto Yayınları, Ankara.

WETTERING, Frederick L (2000), “Counterintelligence: The Broken Triad”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol 13, 265-300.

YİĞİTTEPE, Levent (2017), *Nato Güvenlik Politikaları ve Terörle Mücadele Stratejileri*, Cinius Yayınları, Ankara.

YÖRÜKOĞLU, Tahir (2012), *Milli İstihbarat Teşkilatı*, Kum Saati Yayınları, İstanbul.